

IFRR

INTERNATIONAL FAMILY RESEARCH REVIEW

2024. július

6. évf. 3. szám

KINCS

| KOPP MÁRIA INTÉZET
A NÉPESEDÉSÉRT
| ÉS A CSALÁDOKÉRT

Tartalom

AUGUSZTUS 1., AZ ANYATEJES TÁPLÁLÁS VILÁGNAPJA.....	3
Fiatal, alacsony jövedelmű anyák identitása a csecsemőtáplálással kapcsolatban az Egyesült Királyságban.....	3
TERMÉKENYSÉGGEL KAPCSOLATOS KUTATÁSOK.....	5
Az elmúlt 20 év globális termékenységsökkenésének feltérképezése	5
A bimodális termékenység jelensége Latin-Amerikában.....	7
A termékenység világtrendje a 15 évnél fiatalabbak körében.....	8
CSALÁDI ÉLET.....	9
A COVID-19 és a nemek közötti házimunka megosztása, hagyományos vagy új nemi minták?	9
„Tényleg hiszem, hogy meg tudjuk változtatni az emberek életét”: Családi életre nevelők elvei.....	11
NEMZETKÖZI FELSŐOKTATÁSI MOBILITÁS	13
Hogyan hat a tandíjmelés a nemzetközi mobilitásra? Az európai uniós hallgatók esete Angliában	13
Mi lehet a magyarázat a nemzetközi hallgatói mobilitásban mutatkozó társadalmi-gazdasági különbségekre? Hasonlóságok Németország, Magyarország, Olaszország és az Egyesült Királyság között	14

AUGUSZTUS 1., AZ ANYATEJES TÁPLÁLÁS VILÁGNAPJA

Fiatal, alacsony jövedelmű anyák identitása a csecsemőtáplálással kapcsolatban az Egyesült Királyságban

Emma Banister – Margaret K Hogg – Mandy Dixon

Young Low-Income Mothers' Identity Work around Infant Feeding in the UK

Sociology 2023, Vol. 57(6) 1375–1392 <https://doi.org/10.1177/00380385221140701>

Emma Banister – University of Manchester, UK, emma.banister@manchester.ac.uk

Margaret K Hogg – Lancaster University, UK

Mandy Dixon – Northern Health Science Alliance, UK

Kulcsszavak: szoptatás, diskurzusok, csecsemőtáplálás, helyi kultúrák, alacsony jövedelem, anyai táplálkozás, fiatal anyák, Egyesült Királyság

A bevezetőben a szerzők ismertetik, hogy a szociológiai kutatások korábban is azonosították kisbabák etetése és a társadalmi rétegződés közötti összefüggéseket, valamint a jó anyaságról alkotott képet is. E kutatások szerint az alacsony jövedelmű fiatal anyák kihívásokkal szembesülnek az anyasági ideáloknak való megfelelésben, tekintettel az életkorukkal kapcsolatos potenciálisan negatív diskurzusokra és a kapcsolódó sztereotípiákra, valamint az anyagi erőforrásokhoz való korlátozott hozzáférésükre. Ezek a nők azonban identitásmunkaként működő történeteket konstruálhatnak, amelyekkel igyekeznek ellensúlyozni a negatív társadalmi képeket.

Az elméleti fejezetben az anyai élelmezés és a csecsemőtáplálásról szóló diskurzusokat veszik sorba a szerzők. Így bemutatják, hogy a jó anyagág mennyire erősen társult a felelősségteljes és önfeláldozó élelmezéshez, amit osztály-kötődésű stigmákkal is jellemeznek: közép- vagy felsőosztálybeli „bio/organikus anya” és munkásosztályú „McDonald’s anya” címkékkal. Ugyanakkor az is megfigyelhető, hogy a szoptatás és jó anyaság közötti társadalmi konstrukció tudományos támogatása nem egyértelmű, különösen a kötődést vizsgáló esetekben. [Magyarul az anya-gyermek kötődés nem sérül attól, hogy a gyermeket nem (kizárólag) szoptatta az anyukája.] Az elméleti rész végén hangsúlyozzák, hogy azok a teoretikus felvetések, amelyek szerint a csecsemőtáplálás csupán választás kérdése, azok nem veszik figyelembe a nők személyes körülményeit és a társadalmi hálózataikban lévő értékek és hatások sokféleségét. Ezután még röviden bemutatják az Egyesült Királyságban jellemző szoptatási és csecsemőtáplálási adatokat, melyek jelzik, hogy az anyatejes táplálási arány sokkal alacsonyabb az anyagilag hátrányos helyzetű területeken.

A szerzők ezért azt vizsgálták meg, hogy az alacsony jövedelmű, fiatal anyák csecsemőtáplálással kapcsolatos tapasztalatai és gyakorlatai hogyan kapcsolódnak az uralkodó diskurzusokhoz, amelyek a szoptatás és a jó anyaság közötti implicit kapcsolatokat hangsúlyozzák. Mindehhez beemelik a „helyi anyai kultúráinak” (local maternal cultures, LMC) fogalmát, ami segít megérteni, hogy a családi és kortársi lokalitásában milyen módon ágyazódnak be az anyasági normák, amelyek a megfelelő anyai viselkedés kollektív értelmezését alkotják. A szerzők szerint az LMC kulcsfontosságú annak megértéséhez, hogy a fiatal munkásosztálybeli nők hogyan kérdőjelezik meg, majd fordítják meg azt a diskurzust,

amely a szoptatást a jó anyasággal társítja, és hogyan egyeztetik össze csecsemőtáplálási gyakorlatukat a pozitív anyai identitással.

A kutatásra Észak-Anglia egy olyan területén került sor, ahol a helyi statisztikák szerint egyrészt magas a nélkülözés, másrészt magas a 18 év alatti anyák aránya, valamint az országos átlagnál alacsonyabb a szoptatási arány. A megkérdezett 13 nő mind 17-19 év közötti, elsőgyermekes anya volt. Kétszer készítették velük interjút: egyszer a terhesség előrehaladott szakaszában, mivel kutatások szerint a legtöbb csecsemőtáplálási szándékot a születés előtt határozzák meg, majd még egyszer a gyermek első évében. A gyermekek életkora a második interjú során a hat hetestől a tíz hónaposig terjedt.

Az interjúkutatás három stratégiát tárt fel. Először is, az „elfogadás” a hivatalos (ebben az esetben a szoptatást támogató) diskurzusok ismeretét és azok elfogadását írja le (ami szoptatási gyakorlatokat eredményez). Másodszor, az „ellenállás” az e diskurzusok iránti érdektelenséget vagy ellenállást tükrözi (ami a szoptatási gyakorlat elutasítását eredményezi). A harmadik stratégia (a válaszadók többsége ide tartozott) az „újraakterezés” („reframing”) volt, ami azt jelenti, hogy a szoptatásra buzdító hivatalos táplálkozási diskurzusokat tudatosan követik. Az újraakterezés azonban lehetővé teszi a nők számára, hogy a más vélemények beépítésével fenntartsák az LMC-nek (környezetük kultúrája szerint) megfelelő anyasági ideálokhoz való ragaszkodást, ami a szoptatási gyakorlatok iránti hosszabb távú elkötelezettség elutasítását eredményezi. Az átkezezés stratégiájáról kicsit részletesebben azt érdemes megjegyezni, hogy megjelenik benne az igény az apa táplálásba való bevonására, az anyatejes táplálás hosszára vonatkozó változtatások (hamarabb abbahagyják, mint a hivatalos ajánlás), valamint a nyilvános helyen való szoptatás kérdésköre. Ahelyett, hogy elfogadnák a potenciálisan negatív identitáshatásokat, inkább arra törekednek, hogy megváltoztassák a diskurzus feltételeit. Például kiterjesztik azt a kontextust, amelyben a csecsemőtáplálással kapcsolatos döntéseket mérlegelik, s a tágabb értelemben vett csecsemőgondozási gyakorlatokat és a családalapítást is bevonják a gyermek táplálásának kérdéskörébe, így például az apai kötődés előmozdítását, az apa bevonását a táplálásba.

TERMÉKENYSÉGGEL KAPCSOLATOS KUTATÁSOK

Az elmúlt 20 év globális termékenységcsökkenésének feltérképezése

Christian Dessouroux , Christian Vandermotten (2024)

Mapping the massive global fertility decline over the last 20 years. *Population and Societies*, Number 618, January 2024

<https://doi.org/10.3917/popsoc.618.0001>

Christian Dessouroux - Université Libre de Bruxelles | ULB · Institute for Environmental Management and Land-use Planning (IGEAT), PhD

Christian Vandermotten - Université Libre de Bruxelles | ULB · Institute for Environmental Management and Land-use Planning (IGEAT)

Kulcsszavak: termékenység, világ, csökkenés, születés, térkép, népesség

Bár az ENSZ előrejelzése szerint a világ népessége a következő 6 évtizedben tovább fog növekedni, ezt a növekedést valószínűleg lassítani fogja a jelenleg zajló gyors termékenységcsökkenés, ugyanis néhány ritka kivételtől eltekintve a termékenység csökkenése világméretű jelenség. **2021-ben a világ népességének csaknem kétharmada esetében a termékenység a reprodukciós szint alatt volt.**

Az elemzésben bemutatott termékenységi térkép **feltárja az elmúlt 2 évtized termékenységi trendjeit**, bemutatja, hogy a világ mely régióiban a legmagasabb a termékenység és hol tapasztalható a legdrámaibb visszaesés. A bemutatott térképen 235 hasonló népességszámú zónát definiáltak több mint 3500 területi egység bevonásával. Ahol lehetett, tiszteletben tartották az államhatárokat, a nemzetiségi csoportokat, és ezek mentén csoportosították a hasonló népsűrűségű és fejlettségű területi egységeket. Az egyes zónák 30-40 millió lakost foglalnak magukba, kiküszöbölve ezzel a népesség egyenlőtlen eloszlásának problematikáját. Ez a módszer eltér az ország szintű adatokon alapuló termékenység térképektől, mely az országok összehasonlítása szempontjából hasznos lehetne, de kettős hátrányra hívják fel a figyelmet a szerzők: először is figyelmen kívül hagyja az országokon belüli heterogenitást, másrészt nem ad tájékoztatást az összehasonlítandó TTA értékek mögött lévő lakosság méretéről. Ezzel szemben az alkalmazott térképen minden kör azonos nagyságrendű populációt képvisel, a szétszórt körök a gyéren lakott területeket, míg a szorosan elhelyezkedő körök csoportjai a nagy népsűrűségű területeket jelzik.

A World Population Prospects 2022-es adatai alapján a **világ teljes termékenységi arányszáma 2021-ben 2,3 volt**, 2000-ben 2,8, 1980-ban 3,7, 1965-ben pedig átlagosan 5,1 gyermeket szült egy édesanya. Bár vannak még olyan zónák, ahol a fertilitási index 3 felett van, de ezek leginkább Afrikában, a Közel-Kelet egyes részein, Afganisztánban és Pakisztánban találhatók.

2021-ben a fent említett módon kreált 235 zónából 152-ben **a termékenység a reprodukciós szint (2,1) alatt volt, ami a világ népességének kétharmadára vonatkozik.** Ez az arány 2000-

ben 45% volt. 2021-ben a legalacsonyabb értékeket a kínai tengerparti megapoliszokban, Mandzsúriában és Dél-Koreában figyelték meg, ahol a TTA egy gyermek alatt volt. Alacsony termékenységgű zónák közé sorolhatjuk szinte egész Amerikát, India nagy részét, Indonéziát és most már a Fülöp-szigeteket is az utóbbi évek meredek csökkenése miatt. Ezzel szemben a Gangesz völgyének szegény és sűrűn lakott államaiban még mindig növekvő népességről lehet beszélni (TTA 2,3 és 3,0 között) de már itt is nagyfokú csökkenés tapasztalható ugyanis 2000-ben a TTA ebben a zónában még 4,3 és 4,8 között volt. Amerikában húsz évvel ezelőtt jellemzően 2,1-3 közötti TTA volt jellemző, kivéve Kanadát, az Egyesült Államok keleti részét és Dél-Brazília nagyvárosait, ahol már akkor is reprodukciós szint alatt volt a termékenység.

A termékenységi térkép 235 zónáját 4 csoportba sorolták a szerzők a szerint, hogy az elmúlt két évtizedben milyen szinten és milyen irányban változott az adott zónák termékenységi mutatója.

1. Ezek mentén megállapítható **2021-ben a világ népességének 41%-a (97 zóna) nagyon alacsony termékenységi övezetekben élt** (TTA < 1,7). Többségük (81 zóna) esetében az elmúlt 2 évtizedben a termékenység tovább csökkent. Ez főképp a fejlett országokra jellemző, ahol a mérsékelt termékenységgű nukleáris családmóddal terjedt el és ahol a termékenység már az 1970-es évek elején is a reprodukciós szint alatt volt. Ezekben a zónákban (Európa nagy része, Japán, valamint az Egyesült Államok keleti és nyugati partvidéke) 2000 óta a csökkenés csekély mértékű, mivel a termékenység eleve alacsony volt. Vannak viszont olyan zónák is ahol a közelmúltban drámai mértékben esett vissza a TTA az eredetileg magas szinthez képest (Dél-Korea, Tajvan, Törökország, Irán, Brazília és Kolumbia). A visszaesés sok esetben a nagyvárosokban kezdődött, majd áterjedt az egész országra.

A nagyon alacsony termékenységgű zónák között vannak olyanok is (16 zóna), ahol 2000 óta **enyhe javulás tapasztalható** a termékenységi mutatót illetően. E zónák közé tartoznak az észak és kelet németországi területek, a Rajna vidéki Németország, Észak-Olaszország, Észak és Kelet Spanyolország, Közép-Európa, Ukrajna és Oroszország. Nyugat-Európában a termékenység enyhe fellendülése részben a magasabb termékenységi szinttel rendelkező bevándorlók beáramlásához is köthető. Közép-Európában, Ukrajnában és Oroszországban pedig a kismértékű javulásához hozzájárult a 90-es évek gazdasági összeomlása utáni stabilizálódás, a szociális háló javulása és a kisgyermekes intézményes ellátórendszerének fejlesztése.

2. **2021-ben a világ népességének 22,6%-a (53 zóna) alacsony termékenységgű zónákban élt, ahol a TTA 1,7-2,1 közötti értékű volt.** Ide tartoznak azok a fejlett országok zónái, ahol a termékenység hosszú évekig 2,1 gyermek felett volt (Franciaország, az Egyesült Államok középső része, Ausztrália és Latin-Amerika déli része) illetve a déli országok azon zónái, ahol a TTA az elmúlt időszakban meredeken csökkent (Irán, Törökország, Kína).

3. **2021-ben a mérsékelt termékenységgű zónák a világ népességének 20,5%-át (48 zóna) tették ki,** esetükben a termékenységi ráta 2,1 és 3,5 közötti. Itt külön alcsoportokba kerültek azok a zónák, ahol 2000 és 2021 között közepes mértékben csökkent a fertilitás (19 zóna pl.: Marokkó, Egyiptom, Dél-Afrika, Közel-Kelet), illetve azok, ahol extrém mértékű volt a csökkenés (25 zóna, pl.: Andok, Amazónia, Guatemala, Dél-Mexikó, Szíria, Arabia, Gangesz völgye, Banglades külső régiói, Kambodzsa és Laosz, Fülöp-szigetek déli része) és külön lettek vizsgálva azok a zónák, ahol valamennyire növekedett a vizsgált mutató az elmúlt két évtizedben (4 zóna pl.: a volt szovjet közép-ázsiai országok, Észak-Afrika, Marokkó kivételével).

4. **2021-ben a magas termékenységgű zónák a világ népességének mindössze 16,1%-át (37 zóna) teszik ki,** ezekben a zónákban 1 nő több mint 3,5 gyermeket szül élete során. Az

eredmények alapján megállapítható a magasabb termékenységi zónákban is nagymértékben csökkent a fertilitás az elmúlt két évtizedben. Itt is két külön csoportban vannak gyűjtve azok a zónák, ahol extrém mértékű csökkenést mértek, azaz 1-3 gyermekkel csökkent a vállalt gyermekek száma, és külön definiálták azokat a zónákat is, ahol közepes mértékű visszaesés volt tapasztalható, esetükben átlagosan 0,8-cal csökkent a vállalt gyermekek száma 2000 és 2021 között. E csökkenés mögött meghúzódó okok közé tartozik az egyre inkább kitolódó házasságkötési életkor, a lányok szélesebb körű beiskolázása, valamint a nők nagyobb munkaerő-piaci részvétele. Megnövekedett a fogamzásgátláshoz való hozzáférés lehetősége is ezekben a zónákban, és ezek mellett csökkent a csecsemőhalandóság. A termékenység csökkenése leginkább az urbanizált zónákra jellemző, de egyre inkább halad a kisebb településformák felé is.

Az eredmények tehát megerősítik, hogy **a világ teljes népessége ma már az alacsony termékenységi modell felé halad**, még azokban a régiókban is ahol 30 évvel ezelőtt ez a tendencia elképzelhetetlennek bizonyult.

A bimodális termékenység jelensége Latin-Amerikában

Lima, E. E. C., Zeman, K., Sobotka, T., Nathan, M., & Castro, R. (2018)

The emergence of bimodal fertility profiles in Latin America. *Population and Development Review*. <https://doi.org/10.1111/padr.12157>

Lima, Everton E. C. – Nemzetközi Népesedéstudományi Unió, Franciaország
everton.emanuel@gmail.com

Kulcsszavak: termékenység, időzítés, társadalmi megosztottság, iskolai végzettség, Dél-Amerika

Dél-Amerikában a teljes termékenységi ráta relatíve nagy dinamikával csökkent le 5,9-es értékről 2,1 alá az elmúlt 50-60 évben. Sajátos karaktere a régiónak, hogy az úgynevezett halasztási átmenet nem járt együtt az említett csökkenéssel, azaz a későbbi életszakaszban való családalapítás, illetve a kamaszkori terhességek csökkenő aránya egyelőre kevésbé jellemzi a régiót. Ezeket a folyamatokat elősegíti az a negatív értelemben vett társadalmi kettősség, hogy bizonyos társadalmi csoportok korábban, bizonyos társadalmi csoportok pedig később vállalnak gyermeket. Következésképpen, amennyiben egy görbén ábrázoljuk az egyes reprodukív női életkorokhoz (15-49 év) tartozó élveszületések számát az adott évben, feltűnik, hogy ez a görbe kétsúcsúvá, azaz bimodális futásúvá válik.

A szerzők Brazíliát, Chile-t, Costa Rica-t és Uruguay-t vizsgálták, paritásonként, azaz az élveszületési sorrend szerint (az anya első, második stb. gyermeke), 1991-re, 2001-re és 2011-re vonatkozóan. A legnagyobb megosztottság az időzítés terén az első paritáson figyelhető meg, ahol a 20. és a 30. reprodukív életkornál egyaránt kicsúcsosodik a fentebb leírt termékenységi görbe.

A szerzők szakirodalmi forrásokra hivatkozva a házasságon kívüli születések elterjedtségét, a bevándorló státuszt, a szociális különbségeket, valamint a nemzetiségi csoportok sajátos magatartását vizsgálták, mint lehetséges hatótényezőket.

Az első paritáson jelentkező megosztottságnak a leginkább meghatározó faktora a szociális különbségekben, egészen pontosan az iskolai végzettség szintjében keresendő. Minél alacsonyabb egy nő iskolai végzettsége, annál nagyobb eséllyel szül viszonylag fiatalon. Ennek a mögöttes oka, hogy a végzettség abszolút vagy relatív hiánya megnehezíti a munkaerőpiacon történő érvényesülést, így sok esetben logikus lépésnek tűnik az anyaságot és az ezzel együtt járó háztartási teendőket választania a nőknek. **A magasabb iskolai végzettségűeknél ezzel ellentétben jelentős visszatartó erő az úgynevezett használdozati költség (angolul: opportunity cost), amely lényegében a fizetett munka feladásával járó bevételkiesés, avagy anyagi bizonytalanság alapján mérlegel.**

A termékenység világtrendje a 15 évnél fiatalabbak körében

Schoumaker, M., & D. A. Sánchez-Páez (2022)

Under-15 fertility around the world. *Population and Societies*.

<https://doi.org/10.3917/popsoc.601.0001>

Schoumaker, Bruno – Leuveni Katolikus Egyetem, Belgium
bruno.schoumaker@uclouvain.be

Kulcsszavak: serdülőkori termékenység, korai gyermekvállalás, korai házasságkötés, nemzetközi összehasonlítás, világ, Afrika

Globális összevetésben is érvényes, hogy a 15 évnél fiatalabb leányok ritkán válnak anyává (fontos kiegészítés, hogy a kamaszterhességek magas aránya együtt jár a 15-19 éves kohorsz magasabb termékenységével is). Ebből kifolyólag alulkutatott területnek számít ez a jelenség a demográfusok körében, mindamellett komoly kockázatot rejt magában a serdülőkori terhesség, egyrészt egészségügyi és mortalitási téren (mind a kamasz anyára, mind az újszülöttre vonatkozóan), másrészt pedig a leányanyák tanulmányi előmenetelére nézve.

A 15 éven aluli gyermekvállalás jelentős területi különbségeket hordoz: a nyugati országokban jellemzően alacsony (1 eset 10 ezer élveszületés közül), a legmagasabb aránnyal pedig Fekete-Afrikában (Szubszaharai Afrika) találkozhatunk, ahol átlagosan 40 eset jut 10 ezer élveszületésre, olyan kiugró esetekkel együtt, mint Niger, Angola, Dél-Szudán, ahol minden századik gyermek köthető 10-14 éves anyához. A másik magterületnek – ellenben az afrikai térséghez képest mintegy fele akkora gyakoriságokkal – Latin-Amerika számít. A szerzők 2016-os becslése szerint egészében véve 400 ezer élveszületett jött világra az említett leányanyák részéről, ennek fele Fekete-Afrikában.

Egy 70 fejlődő országra kiterjedő felmérés szerint ezen születések háromnegyede már házasságon vagy élettársi kapcsolaton belül zajlik le azzal kiegészítve, hogy az utóbbi esetekben a fogantatás negyedrészt a jogilag deklarált együttélési forma kezdete előtt történik. Következésképpen **a házasság vagy az élettársi kapcsolat erősen együtt mozog a korai anyasággal.**

Ami a múltbéli trendeket illeti, 1970 óta jelentősen csökkent a 10-14 évesek termékenysége, kimagasló mértékben Bangladesben és Indiában, ugyanakkor Dél-Amerikában és Fekete-Afrikában visszafogottan, hasonlóan a fejlett országokhoz.

Mindamelletts lényegi különbség, hogy a fejlett országokban már az 1970-es években is alacsonyok voltak a ráták, azaz a visszaesési potenciál már akkoriban mérsékelt volt.

Az érintett térségekben megoldást kínálhat az oktatási expanzió, valamint a fogamzásgátlási eszközök elérhetőségének javítása. A helyzet ennek ellenére korántsem ideális az érintett közösségekben, mivel sok helyen még élénken él a kényszerházasságok, illetve a nemi alapú elnyomás gyakorlata.

CSALÁDI ÉLET

A COVID-19 és a nemek közötti házimunka megosztása, hagyományos vagy új nemi minták?

Beatriz Larraz , Rosa Roig, Cristina Aybar and Jose M. Pavia

COVID-19 and the Housework Gender Division: Traditional or New Gender Patterns?

<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0192513X231172287>

Beatriz Larraz – Castilla-La Mancha Egyetem, Toledo, Spanyolország

Rosa Roig – GIPEyOP, Universitat de Valencia, Valencia, Spanyolország rosa.roig@uv.es,

Cristina Aybar – GIPEyOP, Universitat de Valencia, Valencia, Spanyolország

Jose M. Pavia – GIPEyOP, Universitat de Valencia, Valencia, Spanyolország

Kulcsszavak: Covid 19, karantén időszak, házimunka megosztás, Spanyolország

A cikk az **otthoni házimunka munkavégzés nemek közötti felosztására fókuszál Spanyolországban**, a COVID-19 pandémia kitörése alatt és után. Elemzi, hogy az emberek többet foglalkoztak-e házimunkával a bezártság ideje alatt, mint előtte, illetve hogy hogyan oszlik meg a házimunka a nők és férfiak között és változott-e ez a karantén végével. Az elemzések egy új tendenciára mutatnak rá a házimunka felosztásban: a nők és férfiak közötti különbségek csökkentek a bezártság alatt, azonban a nők továbbra is több felelősséget viselnek. A tanulmány arra is hangsúlyt fektet, hogy milyen mértékben változott a házimunka megosztása a bezártság alatt és után a bezártság előtti időszakhoz képest. A háztartási munkák mérésére új indexet javasol, amelyek azonosítják a nemek között a népességben jelen lévő szakadékokat, számszerűsítve azon házimunkák százalékos arányát, amelyekből a nők a férfiaknál többet vállalnak, illetve azt a százalékot, amellyel a férfiaknak többet kellene elvégeznie a házimunkákból ahhoz, hogy elérjék a nők átlagát.

Az elemzést két felmérés során gyűjtött adatokon keresztül végezték: az elsőt a karantén ideje alatt (2020. március-június), a másodikat pedig az ún. új normális időszak alatt, 2020 őszén.

A tanulmány három hipotézist állít fel: az első hipotézis szerint (H1) a nők által végzett házimunkák száma a gondozási igény növekedése miatt növekszik. A hatóságok által bevezetett intézkedések korlátozzák a mobilitást és a társadalmi kapcsolattartást, ez pedig a gondozási láncok megszakítását hozta magával. A nőkre így nagyobb teher hárul például a nagyszülők vagy a kisgyerekek gondozásával kapcsolatban, illetve azon családtagok miatt, akik a járvány

előtt önállóak voltak de a járványügyi helyzet miatt a bevásárlást és egyéb alapvető feladatokat már nem tudják egyedül elvégezni.

A második hipotézis (H2) azt állítja, hogy a bezártság miatt nemcsak a nők végeztek több házimunkát, hanem a férfiak is szignifikánsan több időt töltenek háztartási munkákkal.

A harmadik hipotézis (H3) megközelítése szerint a nemek közötti szakadék csökken a karantén időszaka alatt és után.

A tanulmány által felhasznált adatok a COVID-19 járvány két időpillanatában gyűjtött mérésből származnak. Mindkét mérés a hógolyó mintavételi módszert követi, amely a munkatársak egy csoportjától indult és nagyon egyszerűen lehetett továbbosztani a közösségi oldalakon. Az első felmérés (F1) 2020. április 28. és május 14. között zajlott és 8387 érvényes választ gyűjtött össze; a második (F2), 2020. szeptember 23. és október 14. között futó felmérés pedig 1955 érvényes választ szerzett.

A válaszadók 54,3%-a (F1) illetve 43,9%-a (F2) volt nő. Az életkor szerinti eloszlás mindkét felmérésben hasonlóan alakult: a 45-64 év közöttiek adták a legtöbb választ, őket a 31-44 év közöttiek követték. Mindkét tanulmány megkérdezte, hogy a válaszadó egy héten mennyi házimunkát végez (az idős-és gyermekgondozást is beleszámítva). Az első felmérés a kérdést két időpont, a karantén előtti és alatti időszak vonatkozásában tette fel. A második felmérés ezen két időpont mellett a bezártság utáni időszakról is érdeklődött.

Az eredmények a következőkben foglalhatóak össze: összességében a nők átlagosan több házimunkát végeznek és több eltartottról gondoskodnak, mint a férfiak. A nem fizetett háztartási munka (az elvégzett házimunkák számában mérve) a spanyol lakosok körében megnövekedett az otthoni bezártság ideje alatt; a házimunka nemek közötti egyenlőtlen megoszlása pedig folytatódott. A bezártság után a háztartás terheinek nagyobb része továbbra is a nőkre hárul, azonban mindkét nem esetében csökkent a házimunka terhe a karantén előtti időhöz képest.

Általánosságban elmondható, hogy a nők átlagosan 1,11-gyel több házimunkát végeznek (a második felmérés adatai alapján 1,06-tal többet), mint a férfiak. A nők átlagosan napi 4-5 házimunkát végeznek, míg a férfiak 3-4-et. Ugyanakkor, és ugyancsak a várakozásoknak megfelelően, a kijárási tilalom alattalatt egyértelmű növekedés volt tapasztalható a háztartási munkák számában. A karantén előtti napi 3,96 átlagos házimunkáról az átlag a karantén alatt 4,46-ra nőtt (F2 szerint 4,52), azaz átlagosan 0,50-ös növekedés tapasztalható. A bezártság alatt a nők átlagosan 1,21-el vállaltak több házimunkát, mint a férfiak (F2 szerint 1,33). Ez napi 5,00 házimunka a nők esetében, szemben a férfiak 3,80-as értékével (F2 szerint 5,27 és 3,94). Továbbá a férfiak 0,39-el (F1) vagy 0,44-el (F2) több házimunkát végeztek a bezártság alatt, mint előtte; a nők pedig 0,44-el többet. Ez azt sugallja, hogy a férfiak nagyobb hajlandóságot mutatnak a háztartási munkák megosztására a nehéz időkben. A férfiak összességében azonban még mindig kevesebb házimunkát végeztek a bezártság hónapjaiban, mint a nők a bezártság előtt (átlagosan 0,61-0,71 házimunka között). A második felmérés eredményei a viselkedésmódok tekintetében megerősítik az első felmérés eredményeit; valamint azt is megmutatják, hogy a bezártság után a nők és férfiak 1,43-al kevesebb házimunkát végeztek. A férfiak átlagosan 1,15 %-kal csökkentették a napi háztartási munkákat, amíg a nők nagyobb mértékben, 1,78-zal csökkentették a sajátjaikat. Ennek a csökkentésnek egy része a gondozáshoz kapcsolódik: miután a bezártság megszűnt, visszatért egyfajta normalitás a gazdasági és társadalmi tevékenységek fokozatos újraindításával, beleértve az óvodák és oktatási központok újraindítását is. Annak ellenére, hogy az otthoni munkaterhelés mindkét csoport esetében csökkent, a nők 0,70-el több házimunkát végeznek a bezártság után is, mint a férfiak: átlagosan 3,49 napi házimunkát, szemben a férfiak 2,79 értékével. A nemek közötti különbség a karantén előtti különbséghez képest a bezártság után csökkent, azonban még a kisebb munkaterhelés mellett is fennmarad a nemek közötti egyenlőtlenség a háztartási munkák elosztásában, a nők hátrányára. A teljes különbséget tekintve az adatok azt mutatják, hogy a

nők által végzett házimunkák mintegy 11%-át kellene áthelyezni a férfiakra, hogy el lehessen érni az egyenlőséget.

A nemek által vállalt háztartási munkák száma közötti távolságok a munkanélküliek és az alacsonyabb végzettségűek körében nagyobbak. Az adatok azt is mutatják, hogy a bezártság után ezek a távolságok is jelentősen csökkentek a bezártság előtti helyzethez képest.

A következtetéseket - az adatok korlátai miatt - némi óvatossággal kell értelmezni, ugyanis a minta az adatok gyűjtésének módja miatt torzul, illetve mérési hibák is előfordulhatnak. A minta nagyrészt a magasabb végzettségű emberekből áll, akiknek általában magasabb az aktivitási aránya mind a nők, mind pedig a férfiak esetében. Ezen felül magasabb jövedelemmel is rendelkeznek, ezért nagyobb mértékben férnek hozzá külső segítséghez a házimunkában. A felmérés ezeken felül nem tartalmaz információt arról, hogy hogyan oszlanak meg a házimunkák az egyes otthonokban a családtagok között; illetve a válaszadók közötti családi kapcsolatokról sem. A cikk csak kvantitatív módszereket használ, mivel kvalitatív információ nem állt rendelkezésre. A jövőbeni kutatások esetében a kvalitatív és a kvantitatív módszerek kombinációja gazdagíthatná az eredményeket.

A házimunka és a gondozási felelősség fontossága a mindennapi élet támogatásában a világméretű válsággal összefüggésben megnyithatja az utat a társfelelősségvállalás felé a férfiak és a nők között a családi egységben. A férfiak viselkedésváltozása lehetővé teszi egy igazságosabb családmódel gondolatát a munkamegosztás terén. Más szóval, a COVID-19 lehetőséget kínálhat arra, hogy újragondoljuk a nemek közötti hierarchikus munkakapcsolatokat a modern családon belül.

„Tényleg hiszem, hogy meg tudjuk változtatni az emberek életét”: Családi életre nevelők elvei

Jessica Troilo, Ph.D. West Virginia University

“I really believe we can change people’s lives”: Family Life Educators’ beliefs

Family Science Review, Volume 24, Issue 1, 2020

Kulcsszavak: Családi életre nevelés; szakmai fejlődés

Ez a kvalitatív kutatás 53 Appalache-hegység menti államokban élő, családi életre nevelő viselkedését, eredményeit és kihívásait vizsgálta. A kutatók négy viselkedést véltek felfedezni amelyek elengedhetetlenek a szakmához illetve olyan akadályozó tényezőket is találtak amelyek csökkentik az eredményességüket. Ugyan a kihívások megnehezíthetik az FLE-k (family life educators - családi életre nevelők) munkáját, de amikor az említett viselkedésekkel foglalkoztak pozitív eredményeket értek el. A kutatás alapjául a National Extension Parenting Educators (NEPEF) szolgált.

Az oktatási programok létrehozásában és megvalósításában kiemelkedő szerepe van a családi életre nevelőknek és munkájuk szerves része az értékelés. A kutatás relevanciája, hogy nem csak az eredményeket, hanem a folyamatokat is vizsgálja a szülői életre nevelés terén. A családi életre nevelés olyan szervezett erőfeszítés, amelynek célja, hogy a családtagok számára olyan információkat, készségeket, tapasztalatokat vagy forrásokat biztosítson, amely a családi élmény erősítésére, fejlesztésére vagy gazdagítására törekszik. A családi élettel foglalkozó oktatóknak rendelkezniük kell a megfelelő tudással a családi jóléttel kapcsolatosan.

Az identitáselméletet használták a kutatók, hogy megértsék és megmagyarázzák az egyének által a különböző szerepeknek tulajdonított jelentéseket. Szükséges az, hogy jobban megértsük, hogyan gondolkodnak a családi életre nevelők a professzionális identitásukról. Az adatokat a megalapozott elmélet (grounded theory) módszerével elemezték a kutatók. A tanulmány résztvevői közép-atlanti államban működő megyei családi életre nevelők (FLE-k) voltak, akiknek többsége az adott időszakban órákat is tartott családi életre nevelés témakörben. Az oktatók az Extension szolgáltatási kezdeményezés részeként vettek részt egy képzők képzése („train-the-trainer”) eseményen. Ez a kezdeményezés egy szélesebb projekt része volt, amelynek célja csökkenteni az egészségtelen családi kapcsolatok mögött álló gazdasági, pszichológiai és fizikai költségeket. A résztvevők 40 év körüliek voltak, többségük nő volt és mindegyiküknek volt egyetemi végzettsége. Nyílt végű interjúkat készítettek a fontos viselkedések és kihívások elemzéséhez. A résztvevők jelenlegi tanítási módszereire és önreflexióira voltak kíváncsiak a kutatók, írniuk kellett például célokról, amelyek megfogalmazódtak bennük a családi életre nevelés tanítása kapcsán.

Az eredményeket illetően, a tanulmány azonosított egy alapvető kategóriát, a hatékony FLE-identitást, amely négy alapvető viselkedést foglalt magában: hatékony tanítás, minőségi programok használata és elérése, együttműködés másokkal és kapcsolatok építése. A hatékony tanítás viselkedést minden résztvevő fontosnak gondolta. A családi életre nevelők feltételezték, hogy a hatékony tanítás fenntartaná a szülők érdeklődését, növelné a tudásukat és változtatásra ösztönözné őket. A minőségi programok használata, kurzusok tartása és az azokhoz való hozzáférés egy másik fontos viselkedés. Az megkérdezett oktatók rávilágítottak a bizonyítékokon alapuló programok hasznosságára, és, hogy ezek nélkül a hatékony tanítás nem is lehetséges. A másokkal való együttműködés is alapvető fontosságú a családi életre nevelésben. Az együttműködésnek különféle forrásai voltak. Sokan hoztak létre kapcsolatokat kollégákkal szerte az államban és közösségi programokkal. Többen voltak, akik más tanároktól is kértek segítséget. Ezek az együttműködések segítettek a résztvevőknek önmaguk fejlesztésében. A hatékonyság érdekében elengedhetetlennek tartják, hogy a szülők bízzanak bennük. Alapvető kihívásnak számítanak viszont az anyagi gondok, a pénz hiánya megzavarja bizonyos programok lebonyolítását. A családi életre nevelők észlelése alapján a közlekedés, a gyermekgondozás voltak leginkább annak az okai, hogy a szülők nem tudtak elmenni az órákra. A szülőket visszatarthatta még a részvételtől például az, hogy néhány szülőt szimplán nem érdekel a téma, mert úgy érzi, hogy nincs problémája a szülői neveléssel, illetve nehéz elérni azt a közönséget, akinek a legnagyobb szüksége van az információra a részvételhez, illetve vannak olyan emberek, akiknek nincs tanulási vágya. Az oktatók beszámolóiban az önmagunkba és tanítási képességeikbe vetett hitének hiánya is megjelent akadályozó tényezőként. Néhány résztvevő számára nehézséget jelent a kapcsolatteremtés más oktatókkal. Pozitív visszajelzést rendszeresen kaptak a családi életre nevelő oktatók a szülőktől. Volt olyan pár, aki már majdnem elvált, amikor eldöntötte, hogy részt vesz egy családi életre nevelő kurzuson, amely végül hasznosnak bizonyult és házasságban maradt a két személy. A tanulmány eredményei rámutatnak arra, hogy mennyire fontos megérteni, hogyan határozzák meg célokat az oktatók, valamint hogyan viszonyulnak a támogatáshoz és az akadályokhoz szakmai gyakorlatuk során. Ugyan a negatív visszajelzések néha önbizalomhiányt okoznak, egyik oktató sem kívánta elkerülni azokat. A visszajelzések kulcsfontosságúak az elvárások teljesítéséhez, ebből adódóan az értékeléseket gondosan kell strukturálni. A rendszeres megbeszélések a felügyelők és az oktatók között, ahol visszajelzést adnak és kapnak, tovább fejleszthetik a hatékonyságot.

NEMZETKÖZI FELSŐOKTATÁSI MOBILITÁS

Hogyan hat a tandíjemelés a nemzetközi mobilitásra? Az európai uniós hallgatók esete Angliában

Alice Dias Lopes – Jose Luis Mateos-Gonzalez – Paul Wakeling

How do tuition fee increases affect international mobility? The case of European Union students in England

European Journal of Education, 59(1), 2024, e12592 <https://doi.org/10.1111/ejed.12592>

Alice Dias Lopes – Moray House School of Education, University of Edinburgh, Edinburgh, UK. Email: alice.lopes@ed.ac.uk

Jose Luis Mateos-Gonzalez – AQU Catalunya, Barcelona, Spain

Paul Wakeling – Department of Education, University of York, York, UK

Kulcsszavak: felsőoktatás, hallgatói mobilitás, tandíj, Anglia, Európai Unió

A tanulmány egyik kérdése az, hogy az Egyesült Királyság 2016-os kilépése az EU-ból hogyan hatott az angliai felsőoktatási intézmények külföldi hallgatói beáramlására: a megemelkedett tandíjak vajon csökkentették-e a keresletet. Másrészt pedig az is kérdése a kutatóknak, hogy a küldő országok között kimutatható-e valamilyen változás, ehhez a migrációkutatásokban sokszor használt push-pull modellt használták. Konkrétan a következő adatokat nézték Eurostat, World Bank és egyetemi források alapján: Egy főre jutó GDP PPS; Gini-index; a NEET fiatalok aránya (se képzésben, se munkaerőpiacon nem aktív 15-19 évesek); intézményi bizalom; a felsőoktatási kormányzati kiadások (egy főre eső GDP százalékában); a felsőoktatási rendszer presztízse (nem teljesen derül ki egyértelműen, melyik rangsort nézték).

A Higher Education Statistics Agency (HESA) 2007 és 2020 közötti tanévekre vonatkozó adatbázisait használták, s létrehoztak egy intézményi tipizálást, figyelembe véve a felsőoktatási intézmények hierarchikusságát. Külön csoportba sorolták a legmagasabb presztízssű egyetemeket (Oxford, Cambridge, Imperial College, King's College, University College London és London School of Economics), külön vették a „Russel Group” többi intézményét, melyek szintén magas presztízssűek. Harmadik típus az 1992 előtt alapított, de nem Russel Group tagintézmények, negyedik pedig az 1992 után egyetemi rangot kapó minden más felsőoktatási intézmény, melyek korábban főiskolák voltak.

Eredményeik szerint ugyan a 9000 fontos tandíj bevezetését követő évben azonnali csökkenést tapasztaltak az angol felsőoktatási intézményekbe belépő uniós hallgatók számában, ez a tendencia gyorsan visszafordult, s újra emelkedni kezdett a belépő külföldi diákok száma. Lényeges, hogy a tandíjemelés hatása nem volt azonos a felsőoktatási intézmények típusai között, ami azt mutatja, hogy az intézményi rétegződés figyelembe kell venni a hallgatói mobilitás vizsgálatakor. A tandíjpolitika változása ugyanis nem befolyásolta az uniós hallgatók beiratkozását a legmagasabb státuszú egyetemekre, a megemelt ár nem vezetett a kereslet csökkenéséhez, és összességében nem tartotta vissza az EU-s egyetemi hallgatókat attól, hogy beiratkozzanak az angliai felsőoktatási intézményekbe.

A tanulmány második részében azt vizsgálták, hogy a tandíjemelés hatása különbözik-e az egyes uniós országokban. A nemzetközi hallgatói mobilitás „push” tényezőit figyelembe véve bár a makrogazdasági feltételek nem mutattak összefüggést az angol felsőoktatási intézményekben tanulók számának változásával, de olyan a push-tényezők befolyásolhatják a hallgatók számát, mint például a NEET fiatalok aránya, valamint a felsőoktatási rendszer beruházásai és presztízse. Tágabb értelemben az eredmények országonként jelentős heterogenitást mutatnak. Bár vannak átfogó tendenciák, az egyes országok mintáinak megértéséhez a nemzeti összefüggések összetettebb megértése szükséges a szerzők szerint. Ez ellentétben áll a szakpolitikai diskurzusokkal, amelyek jellemzően meglehetősen egységes következményekkel számolnak a tandíjak változásai esetén. Elemzésükben megemlítik a COVID-19 világjárvány hatását is, mellyel kapcsolatban szintén arra a következtetésre jutnak, hogy nem volt jelentős hatással az Egyesült Királyságba irányuló uniós hallgatói mobilitásra.

Végezetül, Ulrich Teichler, az egyik legjelentősebb felsőoktatás-kutató által kidolgozott elméletet felhasználva a szerzők azt is megállapították, hogy a tandíjak angliai emelése elősegítette a „vertikális” és csökkentette a „horizontális” mobilitást. Ez azt jelenti, hogy nőtt az angol felsőoktatási intézményekben tanuló, alacsonyabb státuszú országokból származó egyetemi hallgatók száma, és csökkent az Angliához hasonló státuszú országokból származó hallgatók száma.

A szerzők kiemelik, hogy még mindig nem rendelkezünk olyan adatokkal, amelyekkel megvizsgálható lenne a Brexit tényleges hatása az Angliába irányuló hallgatók mobilitására. 2022-től az uniós hallgatóknak a nemzetközi tandíjat kell majd fizetniük, amely tanévenként 10 000 és 37 000 font között változhat, és ezek a fiatalok már nem fognak hozzáférni az angol diákhitel-finanszírozáshoz. Mindazonáltal a kutatók azt jósolják, hogy a Brexit hatása nem lesz azonos az uniós országok között, és az uniós hallgatók beiratkozását a legmagasabb státuszú angol egyetemeken fogja a legkevésbé befolyásolni a Brexit. Az 1992 után alapított intézményekre viszont nagyobb negatív hatással lehet az uniós hallgatók számának csökkenése, akár gazdasági, akár kulturális téren. Hiányoznak a mobilis hallgatókra vonatkozó mikroadatok annak megállapításához, hogy a társadalmi-gazdasági szempontból előnyös helyzetű rétegek tagjai mobilizálódhatnak-e az Egyesült Királyságba egyetemi tanulmányok céljából - a jövőbeli kutatások hasznosak lehetnek e kérdés feltárásához.

Mi lehet a magyarázat a nemzetközi hallgatói mobilitásban mutatkozó társadalmi-gazdasági különbségekre? Hasonlóságok Németország, Magyarország, Olaszország és az Egyesült Királyság között

Sylke V Schnepf, Elena Bastianelli, Zsuzsa Blasko

What can explain the socioeconomic gap in international student mobility uptake? Similarities between Germany, Hungary, Italy, and the UK

European Educational Research Journal 2024, Vol. 23(4) 479–502.

<https://doi.org/10.1177/14749041221135080>

Sylke V Schnepf – European Commission, Joint Research Centre (JRC), Italy, e-mail: Sylke.SCHNEPF@ec.europa.eu

Elena Bastianelli - University of Florence, Italy

Zsuzsa Blasko - European Commission, Joint Research Centre (JRC), Italy

Kulcsszavak: nemzetközi hallgatói mobilitás, Erasmus+, egyenlőtlenség, szegregáció, hallgatók, Németország, Magyarország, Olaszország, Egyesült Királyság

A szerzők ebben a tanulmányban a **nemzetközi hallgatói mobilitás egy speciális típusára fókuszáltak, a kredit-mobilitásra**, mint amilyen az Erasmus+ program is.

Négy nagyon különböző országot vontak be a vizsgálatba, mert azt gondolták, hogy akkor a mobilitási egyenlőtlenségek hasonlóságai jobban kimutathatók lesznek. A szakirodalmi részben először az egyén szintjén megmutatkozó tényezőket mutatták be, melyek a hallgatói mobilitás hátráltatóinak tekinthetők. Ilyen a család anyagi helyzete. Bár az Erasmus+ ad ösztöndíjat, de ez sem fedez minden költséget, s a rosszabb szociális helyzetű diákok számára túl nagy kiadást és kockázatot jelentene a külföldi tanulás. Kulturális tőként tekintve is kimutatható a jobb szociokulturális háttérű diákok előnye: több idegen nyelven beszélnek és magasabb szinten, illetve szüleik foglalkozása miatt nagyobb eséllyel éltek hosszabb-rövidebb ideig külföldön. Vannak intézményi szintű különbségek is, melyeket kevésbé vizsgáltak eddig a kutatók. Pedig az intézményi kapcsolatok erősen befolyásolják, hogy milyen lehetőségek állnak a diákok előtt, milyen intézmények körül választhatnak. A magas presztízsű intézményeknek könnyebb intézményközi megállapodásokat kötniük. De van egy másik tényező is, ami befolyásoló a téma szempontjából: a magasabb presztízsű intézményekbe jellemzően magasabb társadalmi státuszú fiatalok jutnak be, a kettő kombinációja pedig jelentősen megnöveli a külföldi résztanulmányok esélyét. Szintén fontos megnézni a tudományterületet is, hiszen annak szintén van egy hasonló hatása: magas státuszú hallgatók nagyobb arányban vannak a magas státuszú szakokon, melyekre jobban jellemző a külföldi tanulás beépítése a képzésbe.

Az empirikus elemzéshez a négy ország diplomás pályakövető rendszereinek adatbázisait használták, viszont különböző évekhez volt hozzáférésük. Előnyös szociokulturális háttérrel rendelkező hallgatóknak azt tekintették, akinek legalább egyik szülője diplomás. Az egyetemeket is csoportokba sorolták, ehhez kizárták azokat az intézményeket, melyeket 100 főnél kevesebb hallgató reprezentált. Az egyetemek rangsorolásához egyrészt a Shanghai Rangsort használták, másrészt az ETER (European Education Tertiary Register) 2014-es adatait, melyből az oktatói publikációkat emelték ki. Az adattisztítás után 71 német egyetem 7634 végzettje, 30 magyar egyetem 22.300 végzettje, 76 olasz egyetem 90.943 végzettje és 151 Egyesült Királyságban lévő egyetem 214.240 végzettje került a mintába. Ezen mintákon belül a hátrányos helyzetű (egyik szülő sem diplomás) hallgatók aránya az olaszoknál 70%, a német és magyar válaszadóknál 50%, az Egyesült Királyságban 40%.

Az eredmények szerint Olaszországban és az Egyesült Királyságban a legalább egy felsőfokú végzettségű szülővel rendelkező diplomások körülbelül kétszer nagyobb valószínűséggel vesznek részt mobilitási programokban, mint a kevésbé képzett szülőkkel rendelkező diplomások. Magyarországon a hátrányos helyzetűek még rosszabb helyzetben vannak, míg a relatív különbség Németországban a legkisebb. A hátrányos helyzetű hallgatók Magyarországon 11 százalékponttal, Németországban 9 százalékponttal, Olaszországban 6 százalékponttal, az Egyesült Királyságban pedig 4 százalékponttal kevesebbet tanulnak külföldön, mint az előnyös helyzetűek. Magyarország esetében az egyénhez köthető változók között vizsgálták azt is, hogy milyen típusú középiskolában érettségizett a válaszadó, s egyértelmű összefüggés volt az elit típusú középiskolákban végzettek javára. A nemeket bevonva a vizsgálatba az látszik, hogy Németországban és Olaszországban inkább a férfiaknak nagyobb esélye külföldi tanulmányokat folytatni, az Egyesült Királyságban és Magyarországon viszont a nőknek. Minden országban a fiatalabbaknak nagyobb az esélyük. Az intézményi szintet bevonva is fontos eredmények mutatkoztak. Az, hogy egy hallgató melyik egyetemre

jár, minden országban magyarázatot adhat a mobilitási hajlandóságban mutatkozó eltérések jelentős részére. Számos egyetemi jellemzőt használva minden országban következetesen az egyetemek társadalmi és képességbeli szegregációja számít, ami a társadalmi-gazdasági mobilitási szakadékkal függ össze. Különösen fontos az Egyesült Királyság és Magyarország esetén az egyetemek szegregáló szerepe. A hátrányos helyzetű hallgatók tehát nemcsak a háttérük miatt veszítenek a mobilitási tapasztalatok lehetőségeiből, hanem azért is, mert olyan egyetemekre tömörülnek, ahol eleve kevesebb mobilitási lehetőség van. Mindazonáltal a szerzők szerint fontos megjegyezni, hogy az egyéni és egyetemi szintű változók magyarázó ereje tekintetében jelentős országonkénti különbségek vannak. Először is, az Egyesült Királyságban a társadalmi-gazdasági szakadék mintegy 60%-át magyarázzák az egyéni és egyetemi jellemzők, Magyarországon ez az arány 30%, Olaszországban 20%, Németországban pedig csak 10%, ami azt jelzi, hogy a szakadékot mozgató mechanizmusok valószínűleg jelentősen eltérnek az európai országok között.